

Дубовик Іван

Студент 2м курсу спеціальності «геодезія та землеустрій»

Науковий керівник: старший викладач Канівець О.М.

Сумський НАУ

м. Суми

ЕРОЗІЯ ҐРУНТІВ – СУТТЄВИЙ ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

В Україні налічується близько 800 видів ґрунтів, понад 60% земельного фонду країни становлять унікальні чорноземні ґрунти. Проте, як стверджують експерти в земельних питаннях та науковці, сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Земельні ресурси втрачають свою родючість і деградують.

Деградація земель є одними з найбільш серйозних викликів для сталого розвитку країни, які спричиняють істотні проблеми екологічного і соціально-економічного характеру. Поняття «деградація» трактується, як погіршення корисних властивостей та родючості ґрунту внаслідок впливу природних чи антропогенних факторів.

Статистичні дані свідчать, що в Україні: більше 800 тис. га деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених земель підлягають консервації; 141 тис. га порушених земель потребують рекультивації й 253 тис. га малопродуктивних угідь – поліпшення; 13,3 млн. га, зокрема 10,6 млн. га орних земель, – еродовані землі; яри займають 140,4 тис. га; вітровій ерозії систематично піддається понад 6 млн. га земель, а в роки з пиловими бурями – до 20 млн. га. На якісний стан земельних ресурсів також істотно впливають гідрометеорологічні та небезпечні екзогенні геологічні процеси та явища (селі, зсуви, обвали, карсти, просідання ґрунту, абразія, руйнування берегів водосховищ тощо), які поширені більш ніж на 50% території. Посилилися процеси деградації ґрунтового покриву за рахунок техногенного забруднення:

забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами, збудниками хвороб [1].

Серед деградаційних процесів провідне місце займає ерозія ґрунтів, яка є найістотнішим чинником зниження продуктивності земельних ресурсів. В Україні загальна площа угідь, які зазнали згубного впливу водної ерозії, становить 13,4 млн. га (32 %), у тому числі 10,6 млн. га орних земель. До складу еродованих земель входять 4,5 млн. га із середньо - та сильнозмитими ґрунтами, в тому числі 68 тис. га повністю втратили гумусний горизонт. Доволі великі площі еродованих ґрунтів поширені на орних землях у Вінницькій, Одеській, Чернівецькій і Тернопільській областях, де середньорічний змив ґрунтів становить 24,5–27,8 т/га. У складі орних земель площа слабозмитих ґрунтів за останні 30 років на території України зросла на 30 %, а середньо - і сильнозмитих ґрунтів – на 25 %, у тому числі в Степу – на 14,1 %, Лісостепу – на 18,2 %, Поліссі – на 30,5 %. Щороку площі еродованих земель збільшуються на 70–80 тис. га. У результаті ерозійних процесів з усієї площі сільськогосподарських угідь у середньому за рік змивається до 500 млн. тонн родючого ґрунту, у якому міститься до 24 млн. тонн гумусу, 0,964 млн. тонн азоту, 0,678 млн. тонн фосфору та 9,4 млн. тонн калію, що еквівалентно 320–330 млн. тонн органічних добрив, а еколого-економічні збитки внаслідок ерозії перевищують 9 млрд. грн. Втрати продукції землеробства від ерозії, за експериментальними оцінками, перевищують 9–12 млн. тонн зернових одиниць у рік [2;3]

Для охорони ґрунтів від водної і вітрової ерозії розроблена ціла система заходів. Вона включає: організаційно-господарські заходи: заліснення схилів крутизною 10°—15° або використання їх під сади, створення захисних зон вздовж річок і захисних лісів водорегулюючого значення, впровадження просапних культур, заборона випасу худоби на схилах з малопотужним шаром ґрунту тощо; агротехнічні заходи: проведення оранки, сівби та обробітку ґрунту на схилах, які зазнають ерозії, впоперек схилу; проведення терасування схилів (при крутизні 6°-8° і більше); чергування просапних культур з

грунтозахисними; лісомеліоративні заходи: заліснення крутосхилів, які піддаються ерозії, створення лісосмуг; гідротехнічні заходи: використання різних гідротехнічних споруд (стічні канали, перепади) для боротьби з ярами, обвалування верхів'їв ярів, терасування схилів (крутизною 6°- 8° і більше) тощо.

У боротьбі з ерозією ґрунтів у сільському господарстві застосовують контурно - меліоративну систему землеробства, яка найефективніше забезпечить захист земель, їх раціональне використання та охорону.

Заходи щодо підвищення продуктивності земель та їхньої охорони дуже різноманітні й повинні здійснюватись комплексно, як єдина система, взаємно доповнюючи один одного і посилюючи дію всіх інших.

Література

1. Мельничук Л.С. Проблеми сталого та раціонального землекористування в Україні / Л.С. Мельничук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Випуск 2. – С. 910-914.
2. Концепція охорони ґрунтів від ерозії в Україні. Харків, 2008. 60 с.
3. Наукові та прикладні основи захисту ґрунтів від ерозії в Україні : монографія. Харків, 2010. 460 с.